

7. *On approval of the Regulation on the submission of applications for preliminary approval of the Antimonopoly Committee of Ukraine for the concentration of economic entities.* (2002). Order of the Antimonopoly Committee No. 33-r from 19th February 2002. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-02> [in Ukrainian].

8. Ruda, T. W. (2012). *Evidence and Evidence in the Civil Process of Ukraine and the United States: A Comparative Legal Analysis*. Candidate's thesis. Kiev [in Ukrainian].

9. Melnyk, M. P. (2010). The concept of evidence in administrative proceedings in Ukraine. *Derzhava i pravo*, 48, 269-274 [in Ukrainian].

10. Code of Administrative Procedure of Ukraine: Code of Ukraine. (2005, July 6). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> [in Ukrainian].

11. Law of Ukraine on Forensic Examination. (1994, February 25). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> [in Ukrainian].

12. *On approval of the Instruction on the appointment and conduct of judicial examinations and expert studies and scientific and methodological recommendations on the preparation and [...]*. (1998). Order of the Ministry of Justice of Ukraine No. 53/5 from 8th October 1998. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> [in Ukrainian].

13. Pikhtin, M. P. (2017). Legal regulation of evidence in administrative justice: theoretical aspects. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Yurysprudentsiya*, 29(1), 52-54 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 15.10.2019

УДК 342.9

Гірський Б.О.,
здобувач Тернопільського національного
економічного університету

УПРАВЛІНСЬКІ ТА КОНТРОЛЬНІ ПОВНОВАЖЕННЯ ГОЛОВИ СУДУ

Статтю присвячено аналізу теоретичних засад адміністративної діяльності, адміністративно-правового статусу голови суду, а також управлінських повноважень в його діяльності.

Управлінська діяльність голови суду пов'язана із визначенням і здійсненням ним системи адміністративних процедур, спрямованих на упорядкування внутрішньоорганізаційних процесів у конкретно взятому суді за допомогою виконавчо-розпорядчих, індивідуально-владних рішень, що надані йому в межах управлінської компетенції з метою забезпечення ефективного функціонування суду та здійснення якісного правосуддя в ньому. Виокремлено три основні блоки у повноваженнях голови будь-якого суду, згідно з якими виокремлюємо і потребу у правовому забезпеченні цих блоків: процесуальні повноваження, впливають із загального правового статусу судді; управлінські (адміністративні) повноваження що прямо визначено законодавством; повноваження, що прямо не передбачені законодавством, але органічно впливають із двох попередніх. Природа управлінських повноважень характеризує діяльність голови суду як керівника, менеджера, координатора адміністративних процесів, що відбуваються в суді, а також апараті суду. На відміну від інших правоохоронних органів або органів кримінальної юстиції, чи публічної адміністрації, судові інституції практично позбавлені зовнішньоорієнтованих функцій (адже їх основою функцією виступає правосуддя), тому управлінські повноваження носять в першу чергу внутрішньо-організаційний зміст і спрямовані на упорядкування процесів, що відбуваються в самому суді.

Ключові слова: управлінська діяльність, судове управління, адміністративно-правовий статус, суддя, голова суду.

Girs'kyi B. MANAGEMENT AND CONTROL AUTHORITIES OF THE COURT CHAIRMAN

The article is devoted to the analysis of the theoretical principles of administrative activity, the administrative and legal status of the chairman of the court, as well as the administrative powers in his activity.

The managerial activity of the chairman of the court is related to the definition and implementation of a system of administrative procedures aimed at streamlining the internal organizational processes in a particular court with the help of executive-administrative, individual-power decisions, which are given to him within the administrative competence in order to ensure the effective functioning of the court the implementation of quality justice in it. There are three main blocks in the powers of the chairman of any court, according to which we also emphasize the need for legal support of these blocks: procedural powers derive from the general legal status of a judge; managerial (administrative) powers explicitly defined by law; powers not expressly provided for by law, but organically derived from the two previous ones. The nature of managerial authority characterizes the activities of the chairman of the court as the head, manager, coordinator of administrative processes occurring in the court, as well as the court apparatus. Unlike other law enforcement or criminal justice bodies, or public administration, judicial institutions are virtually devoid of externally-oriented functions (because they are the basis of justice), so managerial powers are primarily internal organizational and institutionalized and directed the court itself.

Key words: administrative activity, judicial administration, administrative and legal status, judge, head of court.

Постановка проблеми. Система судоустрою є важливою складовою кожної держави. Найбільш актуальним питанням для розвитку демократичної держави є формування цілісної та стабільної судової системи. Діяльність голів суду об'єктивно становить центральне місце у питанні організаційно-правового аспекту

діяльності судових органів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми управління в судовій діяльності досліджувалися А.М. Бернюковим, Р.О. Куйбідою, В.Т. Маляренком, С.М. Пашковим, І.Р. Рекецькою, Ю.С. Сідою, М.І. Сірим, В.С. Смородинським, П.В. Панталієнком та ін.

Метою статті є з'ясування управлінських та контрольних повноважень голови суду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для аналізу нашої проблематики має значення з'ясування сутності поняття «управлінські повноваження», що містить у собі пов'язані складові.

Перш за все необхідно розкрити найширшу за змістом категорію – «повноваження». Слід зазначити, що у системі юридичних знань не існує єдиного підходу у його тлумаченні.

На думку авторів енциклопедичного видання повноваження – це сукупність прав і обов'язків державних органів і громадських організацій, а також посадових та інших осіб, закріплених за ними у встановленому законодавством порядку для здійснення покладених на них функцій [1, с.639].

Одночасно виникає необхідність у визначенні терміну «управління». Відповідно до філософського енциклопедичного словника, управління – це процес безперервної циркуляції інформації каналами прямого і зворотного зв'язку між керуючою і керованою системами управління [2, с.657]. Досить абстрактне визначення, хоча застосування системного підходу імпонує, оскільки дає змогу розкрити те чи інше явище у комплексі.

Науковці, які присвятили свої праці проблематиці судоустрою, відзначають розмаїття близьких (тотожних навіть) за змістом позначень процесів управління роботою суду, що не є власне судочинством. За даними О. Саленко, на позначення управлінської діяльності в судовій сфері та забезпечення адміністрування в судовій системі напрацьовано такі категорії як: «судове управління», «організаційне управління судами», «організаційне забезпечення судів» [3, с. 132-133].

Отже, перебуваючи на адміністративній посаді голови суду виконують адміністративні (управлінські) повноваження, які характеризуються певними ознаками.

Є. Авдєєнко виокремлює такі основні ознаки адміністративних повноважень [4, с. 70]:

- належать спеціально визначеним суб'єктам органу державної влади;
- закріплені у відповідному нормативно-правовому акті;
- характеризують можливості посадових осіб щодо здійснення загального управління певним органом чи підрозділом;
- мають спеціальну процедуру передачі від одного суб'єкта до іншого.

Враховуючи наведені ознаки, адміністративні повноваження суддів визначаються як сукупність закріплених у законодавстві прав та обов'язків спеціальних суб'єктів, за допомогою яких вони здійснюють внутрішньо-організаційне управління діяльністю судів.

Згідно до ч. 1 ст. 20 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII регламентовано, що адміністративними посадами в суді є посади голови суду та заступника (заступників) голови суду [5].

Об'єктивним є те, що базовими повноваженнями у правовому статусі голови суду визначено його приналежністю до суддівського корпусу відповідного суду.

Отже, характеристику управлінських повноважень голови суду необхідно провести в рамках всієї національної судової системи. Підґрунтям для такої характеристики має стати чинне законодавство, дослідження науковців, міжнародні стандарти врешті-решт.

Структура судової системи може виступати основою для побудови структури нашого дослідження. Можемо виокремити суди, голови яких хоч і здійснюють близькі за змістом функції, все ж за обсягом управлінських повноважень мають відмінності, а саме: Конституційний суд України, Вищий антикорупційний суд, Верховний суд України, апеляційні, місцеві, спеціалізовані суди.

Загальнотеоретичне та практичне значення має вирішення питання щодо врегулювання певного дуалізму у правовому статусі: незалежності суддів та управлінського аспекту діяльності голови суду.

Нажаль, законодавство не містить безпосередньо визначення поняття «голова суду», а розкриває його зміст через систему повноважень. Такий підхід у законодавстві дуже часто зумовлює спроби науковців оминати тлумачення категорії і зупинятися виключно на аналізі повноважень.

На нашу думку, досить детальна та вдала класифікація, що може бути взята за основу, належить Л.Москвич, яка згрупувала повноваження голів судів за такими видами: адміністративна, інформаційно-аналітична, соціальна, прогностична, планування, мотиваційно-стимулююча, коригуюча, стримуюча, функція забезпечення компетентності і дисципліни всього персоналу, контролююча функція [6, с. 321].

В рамках вітчизняної науки вже піднімалося питання щодо різних аспектів діяльності голови суду. Так, Р. Голобутковський однозначно стверджує, що одним з основних суб'єктів адміністрування публічною службою є голова відповідного суду, ця посада передбачена в штаті будь-якого суду. Автор надає своє бачення базового поняття «Голова відповідного суду – це адміністративна посада, на яку в порядку і за умов, визначених законодавством України, може бути обраний (призначений) будь-який суддя відповідного суду» [7, с.77]. Наданому визначенню бракує окремих компонентів. По-перше, як показує практика, суддею (теоретично і головою) може стати не тільки суддя відповідного суду, а й інші фахівці у галузі права, в т.ч. науково-педагогічні працівники. По-друге, поняття «адміністративна посада» - автором не конкретизується, а більше має відсильний характер до норм чинного законодавства.

Аналогічні висновки отримує Я.Золотарьова: «У законодавстві України дефініція «адміністративна посада» застосовується лише в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» (*попередня редакція. – прим. авт.*), але при цьому жодних роз'яснень сутності цього поняття нормативний акт не надає, лише вказуючи, що адміністративними посадами в суді вважаються посади голови суду та заступника (заступників) голови суду» [8, с.47].

На нашу думку, категорію «голова суду» можна сформулювати наступним чином – посадова особа, що формується шляхом призначення або обрання із числа осіб судового корпусу, в окремих випадках знаних правників (в тому числі науковців), виконує процесуальні та адміністративні функції спрямовані на забезпечення, координацію, контроль в процесі організації роботи відповідного суду в рамках національної системи судів або ж міжнародних (регіональних) судів, якщо України має своє представництво у їх складі.

Можемо сказати, що повноваження голови суду обумовлені характером суспільно-політичних відносин. Саме виходячи із потреб суспільства та держави, рівня розвитку правової культури та правової свідомості, сформовано завдання та функції, які покладено на суди, а також формується національне законодавство.

Важливим питанням у організації діяльності суду, виходячи із останніх досліджень – є вирішення питання щодо розмежування і належне врегулювання повноважень голови відповідного суду та апаратом суду. Правова спільнота в Україні теж зацікавлена у належному адмініструванні роботи судів. Про це свідчать публікації розміщені на веб-сайтах громадських організацій. різного роду порталах, форумах тощо.

Л. Сушко зауважила, що судовий контроль є специфічним видом контролю, якому притаманні наступні риси:

- відсутність організаційної підпорядкованості між суб'єктами контрольно-наглядової діяльності і підконтрольними суб'єктами;
- оцінка їх діяльності лише з точки зору законності;
- можливості втручання в оперативну діяльність суб'єктів;
- об'єктом контрольно-наглядової діяльності є лише правовідносини;
- названі органи можуть здійснювати свої контрольно-наглядові повноваження за власною ініціативою;
- перелік методів діяльності органів обмежений рамками нормативних актів [9, с. 25].

Особливістю судового контролю, на думку Л. Сушко, є те, що він здійснюється не систематично, не повсякденно, як, наприклад, контроль з боку спеціалізованих контролюючих органів, а одноразово при розгляді справ (адміністративних, цивільних, кримінальних) [9, с. 25]. Виходячи з такого підходу здійснення головою суду судового контролю при розгляді різних категорій справ не буде охоплювати реалізацію його контрольних повноважень в межах здійснення публічного адміністрування в суді.

Отже, голова суду здійснює два види контролю: 1) судовий контроль – здійснюється при розгляді цивільних, кримінальних, адміністративних, господарських справ, справ про адміністративні правопорушення, а також справ конституційного провадження; 2) внутрішній адміністративний контроль – здійснюється шляхом виконання контрольних повноважень в межах реалізації адміністративних функцій.

Висновки. Отже, підсумуємо.

1. Аналіз свідчить про розподіл повноважень з питань управління (адміністрування) судом між головою, з'їздом та керівником апарату суду. За з'їздом закріплено в основному розпорядчі та контрольні функції.

2. Виокремлено три основні блоки у повноваженнях голови будь-якого суду, згідно з якими виокремлюємо і потребу у правовому забезпеченні цих блоків:

- 1) Процесуальні повноваження, впливають із загальною правового статусу судді;
- 2) Управлінські (адміністративні) повноваження що прямо визначено законодавством;
- 3) Повноваження, що прямо не передбачені законодавством, але органічно впливають із двох попередніх.

Повноваження голови суду обумовлені характером суспільно-політичних відносин. Саме виходячи із потреб суспільства та держави, рівня розвитку правової культури та правової свідомості, сформовано завдання та функції, які покладено на суди, а також формується національне законодавство.

3. Голова суду – це посадова особа, що формується шляхом призначення або обрання із числа осіб судового корпусу, в окремих випадках знаних правників (в тому числі науковців), виконує процесуальні та адміністративні функції спрямовані на забезпечення, координацію, контроль в процесі організації роботи відповідного суду в рамках національної системи судів або ж міжнародних (регіональних) судів, якщо України має своє представництво у їх складі.

4. Голова суду здійснює два види контролю: 1) судовий контроль – здійснюється при розгляді цивільних, кримінальних, адміністративних, господарських справ, справ про адміністративні правопорушення, а також справ конституційного провадження; 2) внутрішній адміністративний контроль – здійснюється шляхом виконання контрольних повноважень в межах реалізації адміністративних функцій.

5. Пропонується викласти ч. 1 ст. 155 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» № 1402-VIII від 02.06.2016 р. наступним чином: *«Апарат суду – це сукупність працівників суду, які не мають статусу судді, складають штат суду і здійснюють організаційне забезпечення його роботи. Апарат суду очолює керівник апарату».*

6. Аналіз змісту низки правових актів, що регулюють роботу суду, дозволив дійти висновку про те, що

вони хоча містять деякі положення про обов'язок працівників суду працювати ефективно, проте не визначають критерії ефективності, в них не згадується і про відповідальність за неефективну діяльність. А тому, голова суду контролює не ефективність діяльності апарату суду, а саму діяльність цього апарату.

7. Визначено основні напрями контролю, що здійснюється головою суду: 1) забезпечення судового процесу; 2) документообіг; 3) аналітично-статистична діяльність; 4) правова робота; 5) фінансова діяльність; 6) матеріально-технічне та господарське забезпечення; 7) інформаційне та комп'ютерне забезпечення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / за редакцією акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. К.: ТОВ «Вид-во «Юридична думка». 2007. 992 с.
2. Філософський енциклопедичний словник. К.: Абрис. 2002. 742 с.
3. Саленко О.В. Судове адміністрування в Україні крізь призму міжнародних стандартів. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 3. С. 132-137, с. 132-133.
4. Авдєєнко Є. В. Адміністративні повноваження судів. *Наше право*. 2014. № 8. С. 69-74
5. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#n84>.
6. Москвич Л.М. Проблеми підвищення ефективності судової системи: дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.10. Х., 2011. 485 с.
7. Голобутовський Р. З. Особливості повноважень голови суду з адміністрування публічною службою в суді. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2019. № 1 (63). С. 76-79.
8. Золотарьова Я.С. Адміністративні посади та їх правовий статус у судовій системі України. *Юридична наука*. 2015. № 10(52). С. 46-51.
9. Сушко Л.П. Організаційно-правові засади здійснення судового контролю в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. К., 2009. 180 с.

REFERENCES:

1. Shemshuchenko Yu. S. (Ed.). (2007). *Large Encyclopedic Legal Dictionary*. Kyiv: TOV «Vyd-vo «Yurydychna dumka» [in Ukrainian].
2. *Philosophical Encyclopedic Dictionary*. (2002). Kyiv: Abrys [in Ukrainian].
3. Salenko, O. V. (2017). Judicial administration in Ukraine through the prism of international standard. *Prykarpat's'kyu yurydychnyy visnyk*, 3, 132-137 [in Ukrainian].
4. Avdyeyenko, Ye. V. (2014). Administrative powers of courts. *Nashe pravo*, 8, 69-74 [in Ukrainian].
5. Law of Ukraine on the Judiciary and Status of Judges № 1402-VIII. (2016, June 02). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#n84> [in Ukrainian].
6. Moskyvych, L.M. (2011). Problems of Judicial System Improvement. Doctor's thesis. Kherson [in Ukrainian]
7. Holobutovs'kyu, R. Z. (2019). Peculiarities of the power of the court chairman of the administration of public service in the court]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Pravo*, 1 (63), 76-79 [in Ukrainian]
8. Zolotar'ova, Ya. S. (2015). Administrative positions and their legal status in the judicial system of Ukraine. *Yurydychna nauka*, 10(52), 46-51 [in Ukrainian]
9. Sushko, L. P. (2009). Organizational and legal principles of judicial control in Ukraine. Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 15.10.2019

УДК 342.9

Диська Д.Г.,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ КАДРІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

У статті проводиться оцінка можливостей застосування зарубіжного досвіду підготовки кадрів у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання шляхом застосування власної системи, яка дозволяє у повній мірі проаналізувати підхід тієї чи іншої держави в означеній сфері. Автором підкреслено, що дослідження можливості застосування досвіду зарубіжних країн стане в нагоді для розгляду перспектив удосконалення національного законодавства з метою застосування кращих підходів до організації освітнього процесу, функціонування ЗВО зі специфічними умовами навчання, що зумовлює актуальність обраної тематики. Серед напрямків, на які варто звернути увагу при вивченні досвіду зарубіжних країн було відмічено розгалуженість і різноманітність поліцейських систем, розподіл поліцейських систем за джерелами фінансування, соціальна спрямованість роботи поліції, високий професіоналізм поліції, позапартійність в роботі поліції та ін. Беручи до уваги, виокремлені напрямки, виходячи з довготривалої історії становлення, розвитку та функціонування ЗВО зі специфічними умовами навчання, а також зважаючи на досить розгалужену систему органів у означеній сфері у статті було розглянуто досвід таких країн як США, Німеччина, Франція та Польща.